

Eftertankens tid

Fra Nynne Kochs erindringer stiger en ukonventionel personligheds usædvanlige liv og et kvindeforskningsunivers, som ægger til modsigelse

Karen Syberg: Ved nærmere eftertanke. Nynne Koch ser tilbage. Gyldendal, København 1999. 220 s. 275 kr.

Jeg husker Nynne Koch fra begyndelsen af 1980'erne, da hun holdt foredrag om feminologi på det ny-startede Håndbibliotek for Kvindeforskning i Århus, senere Cekvina. Rummet var fuldt til bristepunktet af unge kvinder i bukser og batikfarvede bluser, med tvangfri frisurer og uden makeup - og der sad Nynne, der dengang allerede nærmede sig pensionsalderen, ladylike klædt, med kulsort, opsat hår og makeup'en på plads: skarpttegnede, sorte øjenbryn og knaldrød læbestift. Det blev et godt møde, i gensidig nysgerrighed og respekt.

Nu har den danske kvindeforsknings store gamle dame så i en alder af 84 år udsendt sine erindringer - på mange opfordringer, fremgår det, men så sent i livet, at hun ikke havde fysik til at skrive dem selv. Så bogen er blevet til i samarbejde med journalisten Karen Syberg. Ikke efter et uigennemskueligt *ghost-writer*-princip, men sådan, at de to stemmer ordentligt og redeligt holdes ude fra hinanden:

Hvert af bogens kapitler har som tema et livsafsnit, hvor Karen Syberg først beretter i tredje person på grundlag af udførlige samtaler med Nynne Koch. Beretningen følges derefter op af en samtale mellem Nynne Koch og Karen Syberg, hvor man fornemmer Nynne Kochs egen stemme, og hvor den eftertanke, der har givet bogen sin titel, kommer til sin ret.

Nynne Koch er overbevist om, at biologi er skæbne, at naturen har

bestemt kvinderne til at være vidt forskellige fra mændene. Hun indleder kvindelivet i fire faser: *drømmetiden* indtil 20 år, *elsketiden* fra 20 til 45 år, hvor det seksuelle og moderskabet dominerer. Den *intellektuelle tid* fra 45 til 70 år er præget af intellekt og kreativitet, her gælder det karrieren, en kunstnerisk, politisk, social eller erhvervsrettet indsats. Og endelig er der så *eftertankens tid* fra 70 år og frem. Sådan har hun selv oplevet det, så sådan må det være.

Kammeratægteskab

I denne optik beskrives *drømmetiden* som en opvækst som "fars pige" i et storborgerligt københavnermiljø, hvor de afgørende barndomsoplevelser var kontakten med naturen i familiens sommerferier på Falster. Den lille pige "snakkede med træerne". Her grundlagdes en religiøs følelse af altings enhed, som blev afgørende for Nynne Kochs spiritualitet. I det sociale lag, hun tilhørte, havde piger lige så stor frihed som drenge under opvæksten. Hun siger selv, at modsat Lise Nørgaard, som tilhører samme generation, har forældrene aldrig givet hende den opfattelse, at hun "kun" var en pige.

Forældrene var lidt kede af, at Nynne ikke ville tage studentereksamen, men ønskede ikke at presse hende. En formel uddannelse fandt man dengang ikke nødvendig for piger i de kredse. Praktisk husgering lærte hun heller ikke - det var noget, man havde tjenestefolk til. Til gengæld lagde forældrene vægt på, at datteren lærte at begå sig i hjemmets omfattende selskabelighed med middage og baller.

Nynne Koch valgte selv at gå på

Polyteknisk Lærestalt for at forberede sig til at søge optagelse på Arkitektskolen, men ombestemte sig og besluttede sig til at blive ingeniør. Matematiklærerens skånselsløse foragt for de to eneste kvindelige elever blev en nøgleoplevelse i forhold til hendes senere feministiske engagement.

På Polyteknisk mødte hun Erik Middelboe. De blev kærester, og som tyveårig blev Nynne Koch gravid og afbrød sin uddannelse. Det blev begyndelsen på *elsketiden*. Hendes mor sørgede for, at det unge par blev gift. Datteren Karen blev født i 1935, og et par år senere kom tvillingeparret Lene og Lone. I bogen beskriver Nynne sit og Eriks ægteskab som et kammeratægteskab uden den store passion, men også uden større økonomiske eller praktiske bekymringer. De to hold forældre bidrog kraftigt til det unge pars forsørgelse, mens Erik Middelboe afsluttede sine studier, og der var råd til både barnepige og stuepige.

Enlig mor og forfatter

Som 24-årig mødte Nynne Koch så for alvor seksualiteten i den store, lidenskabelige forelskelse i en af sin mands studiekammerater. Selvom forholdet ikke overlevede, blev det anledningen til, at Nynne søgte skilsmisse. Hun kunne ikke gå på kompromis ved at have et seksuelt forhold til sin ægtemand, når hun var forelsket i en anden. Så i 1940 blev hun enlig mor med tre små børn. Selvom hun var økonomisk sikret, ville hun have et job: "Man bliver jo også stolt, jeg ville ikke bede nogen om noget."

Og så blev hun antikvarboghandler, først som ansat hos Niels Kaaber

i Læderstræde, senere med eget antikvariat. Den tyve år ældre boghandler blev hendes elsker og kortvarigt fra 1945 til 1947 også hendes ægtemand, et forhold, der byggede på seksualiteten, men som hun selv betegner som noget af en fejltagelse i tomrummet efter skilsmissen.

I besættelsestiden falder Nynne Kochs forfatterdebut i form af to kriminalromaner, skrevet sammen med veninden Regitze Caroc, men i øvrigt spiller besættelsestiden en ret perifer rolle i erindringerne.

Efter skilsmissen fra Kaaber slog lynet ned for alvor. Nynne Koch forelskede sig i jøden Harry Korzen og han i hende. Korzen var gift og familiefar og kunne ikke uden videre gå fra sin kone, men Nynne overtalte ham til at blive far til et kærlighedsbarn, Iørn, født 1952. Igen et radikalt valg helt i overensstemmelse med den livsfølelse, Nynne beskriver som så central i eftertankedialogerne: Den kosmiske samhørighed i kærligheden og seksualiteten, hvor den store, altopslugende seksuelle betagelse må og skal føre til graviditet.

At ægtemanden gik hen og fik barn med sin elskerinde, fik imidlertid Harry Korzens kone til at smide ham ud. Han og Nynne Koch flyttede papirløst sammen, og i 1955 blev deres yngste søn Kim født. Nynne Koch siger, at forholdet til Korzen blev det forhold, hun troede skulle vare livet ud, så godt passede de sammen seksuelt, psykisk og intellektuelt.

I denne fase debutterer Nynne Koch som seriøs romanforfatter. Det bliver til tre romaner i løbet af fire år, romaner, som Nynne Koch selv beskriver som afsøgninger af temaer i sit eget liv. Biografisk hænger de alle sammen med hendes kærlighed til Korzen. Her vælger Karen Syberg at træde uden for Nynne Kochs egen beretning og analysere disse romaner som kilder - sammen



Nynne Koch, 1981.

med såvel positive som negative anmeldelser af dem. Det samme gør hun med et udkast til et skuespil og de kvindepolitiske avisartikler, som Nynne Koch begyndte at skrive i 1950'erne.

I 1961 brød Nynne Koch så med

Korzen. Den store seksuelle betagelse havde fortaget sig, og igen gjorde kompromisløsheden sig gældende. Hellere et liv som enlig mor end et lunkent rutineforhold.

På mig som læser virker Nynne Kochs erindringer om sin *dromme-*

tid og især sin *elsketid* meget eksotiske. Skidt med den sladderværdi, der ligger i at få beretningen om Nynne Kochs personlige liv præsenteret. Det interessante for mig her er fortællingen om et kvindeliv i første halvdel af 1900-tallet - så radikalt anderledes end andre kvindeliv i samme generation, som jeg har hørt om, f.eks. min egen mors.

Et liv på solside

Et liv på den økonomiske solside, hvor spørgsmålet om udkommet og forskellige jobs skildres som en biting. Et liv, hvor seksualiteten fortælles som åbenlys drivkraft, så radikalt, at selv det sidste, modne, forhold forlades, da det ikke længere er seksuelt spændende. Et liv med et bevidst valg af papirløst parforhold og børn født uden for ægteskab i 1950'erne, hvor den slags bestemt ikke var hverdagskost. Kort sagt: Et liv, som på nogle måder giver minder om overklasse- og adelsliv før den franske revolution, og som kun har været muligt for ganske (privilegerede!) få.

Efter bruddet med Korzen begyndte den fase, Nynne Koch betegner som *den intellektuelle tid*. Som enlig mor fandt hun sig nu nødt til at tage et job for at forsørge børnene. Hun indså, at drømmen om at kunne leve af at skrive var urealistisk og skaffede sig et job som kontorassistent på Det Kongelige Bibliotek. Her tager Nynne Kochs egen stemme for en tid over i form af erindringer, som hun tidligere selv har skrevet om sin tid på Det Kongelige Bibliotek. Med rammen, humoristiske og personlige formuleringer, det er en fornøjelse at læse. Og her synes jeg så personlig, at det rigtig spændende begynder. Det, der vedkommer mit og mange andres engagement i liv og forskning.

Nynne Koch havde satset på at kunne få tid til at skrive og havde

derfor kun bundet sig til en fem timers arbejdsdag, men børnene krævede jo også deres, så overskud til at skrive, det blev der ikke. Hun mener selv, at dette urealiserede behov for at skabe var med til at skubbe hendes interesse for kvindeforskningen i gang.

Feminologi

Under indtryk af oprettelsen af Kvindehistorisk Samling i Århus bad Nynne Koch i 1965 rigsbibliotekaren om lov til at oprette en katalog over den kvinderelevante litteratur på Det Kongelige Bibliotek. Hun fik lov at bruge et kvarter om dagen (!) og beskriver dette som en stor sejr: Tre timer hver 14. dag brugte hun på at gennemgå samlingerne og lave kartotekskort. Til formålet opfandt hun betegnelsen 'Feminologi'.

I forbindelse med Dansk Kvindesamfunds 100-års jubilæum lavede Nynne Koch en udstilling på biblioteket, som blev et stort tilløbsstykke. Flere af de unge kvinder, der på det tidspunkt var blevet del af rødstrømpebevægelsen, medvirkede ved diskussionsarrangementer.

Forholdet til rødstrømpebevægelsen fortælles som gensidigt ambivalent. I 1972 var Nynne Koch med til at arrangere udstillingen "Det indre Univers", der handlede om mystiske strømninger, som datidens marxistisk orienterede rødstrømper slet ikke kunne have med at gøre. Samtidig fik hun mulighed for gennem fagreferenterne at øve indflydelse på bibliotekets anskaffelser, og der blev i den første halvdel af halvfjerderne, der var økonomisk gode tider for biblioteket, anskaffet betydelige mængder ny kvinderelevant litteratur.

I 1974 fik Nynne Koch forskningsrådsmidler til et projekt om kvindelitteratur, og i forbindelse med Kvindeåret 1975 arrangerede hun udstillingen "Hvad er det, kvinden vil." Det blev samtidig til en bog med

samme titel. Med udgangspunkt i Kvindeåret startede Nynne Koch også sine velbesøgte forelæsningsrækker i feminologi i Folkeuniversitetets regi. Den oprindelige fem timers arbejdsdag var forlængst blevet til meget mere, og man kan blive helt forpustet, når man læser om alt det, Nynne Koch havde gang i i disse år.

Hendes arbejde på Det Kongelige Bibliotek blev starten til Kvininfo, oprettet som selvstændig institution i 1979 med økonomisk tilskud fra Undervisningsministeret og Kulturministeret. Støtten fra kvindelige politikere som Ritt Bjerregaard og Dorte Bennedsen spillede en væsentlig rolle.

Kontroverser

Forholdet til rødstrømperne gik ikke stille af. I bogen diskuteres indgående kontroverserne mellem Lone Fatum, der stod for en patriarkatskritisk elendighedsforskning i modsætning til Nynne Kochs fordybelse i det, hun kalder det kvindelige tydningsunivers med fokus på kvinders særart og spiritualitet. Men ifølge Nynne Koch var det sjovt.

Harske ord bliver til gengæld hjer-tebarnet Kvinfos udvikling til del. Nynne Koch opfatter Kvininfo som i stigende grad useriøs og populistisk. Specielt er hun bitter over støtteforeningen Kvindeligt Selskabs uddeling af prisen "Årets Pikhoved" til Frank Dalgaard for nogle år siden. Allerede dengang historien stod på, gjorde det mig ondt for Nynne Koch, der her som gammel dame ikke var i stand til at se Kvinfos uomtvistelige kvaliteter bag om nogle ungdommelige tåbeligheder. Og for Kvininfo, der gennem dette brud har mistet den umiddelbare forbindelse til sin oprindelse. Jeg synes stadig, det er en sørgelig historie.

Er Nynne Kochs erindringer så en bog, der er værd at læse? Ja, hvis

man har lyst at stifte bekendtskab med én af den danske kvindeforskningens store personligheder, hendes synspunkter og livsværk. Men hvad vil der være at huske, når det første indtryk har lagt sig? Måske en vis irritation, det gælder i hvert fald for mig. Nynne Kochs essentialisme og inddeling af kvindelivet i fast afgrænsede faser finder jeg som kønsteoretiker og feminist videnskabeligt uholdbar og politisk verdensfjern. Ikke engang som utopisk tanke siger den mig noget.

Hvad med lidt modspil?

Jeg tror ikke på kvinders biologisk betingede særart eller forestillingen om, at det er (eller burde være!) muligt at løse modsigelserne mellem uddannelse/arbejde/karriere og parforhold/moderskab ved at vente med at kaste sig ud i samfundslivet, til

“elsketiden” er forbi, og så lade sig forsørge af andre så længe. Som kønsteoretiker er Nynne Koch for mig ikke noget overbevisende dansk svar på den lidt ældre Simone de Beauvoir.

Jeg sidder og får lyst til at diskutere og bliver frustreret over, at Karen Syberg har valgt blot og bart at gøre sig til mikrofonholder for Nynne Kochs synspunkter. Hvad med lidt modspil på læsernes vegne? Dialogformen i eftertanke-afsnittene kunne have lagt op til det. - Nej, det er selvfølgelig ikke muligt, hverken etisk eller genremæssigt. En kønsteori, der er så snævert sammenvævet med det personlige liv, kan man som interviewer ikke undsige uden at undsige både erindringen og den erindrende selv. Og det gør man ikke, når hovedpersonen er 84 år.

Men al respekt for Nynne Kochs

pionerindsats for den tidlige danske kvindeforskning. Den historie er værd at huske på for os, der var med i de tidlige år, og at genfortælle for nye generationer.

Og så skal jeg huske at fortælle, at bogen er godt illustreret med billeder af Nynne Koch fra helt lille pige til gammel, livserfaren dame.

Nynne Koch døde den 15. maj 2001, 85 år gammel.

Kirsten Gomard er cand.mag, lektor og centerbestyrer ved Center for Europæiske Kulturstudier med Afdeling for Kønsforskning ved Aarhus Universitet.

Anmeldelsen bringes med tilladelse fra Kvininfo, som har haft den på Internettet i tidsskriftet Forum.